

Statusrapport for RfDs hytteprosjekt

November 2019

Fremtidig hytterenasjon i Modum kommune

Sammenheng

Av kommunene i Drammensregionen er det fem kommuner (Drammen, Nedre Eiker, Øvre Eiker, Modum og Lier) som ikke oppfyller forurensningslovens krav om renovasjonstilbud til fritidsboliger. På bakgrunn av dette har RfD etablert et prosjekt som tar sikte på å oppfylle lovens krav for kommunene.

Totalt er det ca. 580 hytter i Modum kommune som ikke har en renovasjonsordning, og hvor eierne ikke betaler renovasjonsgebyr.

RfD tar sikte på å innføre renovasjonsordning for disse hyttene i 2020.

I forbindelse med innføring av hytterenasjon i Drammen kommune sommer/høst 2019 ble planene møtt med noe motstand fra hytteeiere i Drammensmarka og fra enkelte politikere i Drammen. RfD ble i den forbindelse også bedt om å gi en nærmere redegjørelse for planene med innføring av hytterenasjon. På bakgrunn av dette er det utarbeidet en statusrapport for innføring av hytterenasjon i Modum kommune. Tilsvarende statusrapporter utarbeides for nye Drammen, Lier og Øvre Eiker kommune.

Denne rapporten beskriver bakgrunnen for og formålet med hytteprosjektet, dagens regelverk på området, prosessen så langt, hvilket handlingsrom kommunene har i saken og presenterer plan for hytterenasjon i Modum kommune.

Kommunenes og innbyggernes plikter etter forurensningsloven

RfD har som en av sine hovedoppgaver å oppfylle kommunens forpliktelser etter

forurensningsloven. Ved gjennomføring av prosjektet vil lovens krav være oppfylt.

I henhold til forurensningsloven skal kommunene sørge for innsamling av husholdningsavfall fra alle boenheter. Denne plikten gjelder både helårsboliger og fritidsboliger i den enkelte kommune.

Alle innbyggere har krav på en renovasjonsordning, og alle som eier en eller flere boenheter skal betale et årlig renovasjonsgebyr per boenhet for å dekke kommunens kostnader. Renovasjonsgebyret følger eiendom, ikke person.

Bestemmelsene om renovasjonsordning for fritidsboliger i Drammensregionen er beskrevet i «Renovasjonsforskrift for kommunene i Drammensregionen». Forskriften ble vedtatt av de ni kommunestyrene i Drammensregionen i 2017, og trådte i kraft 1.1.2018.

Vurdering av ulike fritaksordninger

Hovedregelen er at alle helårsboliger og fritidsboliger skal ha en renovasjonsordning, men lovverket åpner for lokale *unntak fra hovedregelen*.

- Renovasjonsforskriften kan inneholde bestemmelser om at renovasjonsordningen kun skal gjelde i tettbygde strøk.

Bakgrunnen for denne muligheten er at kommuner med spredt befolkning kan fritas fra plikten til å etablere ordninger som er åpenbart urimelige og kostnadskrevende.

RfDs vurdering er at det vil være svært uheldig å begrense renovasjonsordningen til tettbygde strøk i Drammensområdet. Dette er begrunnelsen:

- Loven skiller ikke mellom hytter og helårsboliger, og en slik bestemmelse vil gjøre at mange områder vil bli helt uten renovasjonsordning.
- Loven åpner ikke for at en renovasjonsordning kan være frivillig. Hvis man unntar et område fra renovasjonsordningen vil de som bor der ikke ha noe tilbud.

RfD mener det er en langt bedre løsning at kommunen kan frita bestemte eiendommer fra renovasjonsordningen, etter søknad fra hytteeieren.

- Eiere av hytter som ligger mer enn 2 km fra kjørevei kan i dag søke unntak fra renovasjonsordningen dersom de ønsker det.
- Eiere av kondemnabile hytter kan også søke fritak fra renovasjonsordningen.

Loven forutsetter at kriteriene kun gjelder egenskaper ved eiendommen, og det er ikke anledning til å gi fritak basert på hvordan eiendommen brukes eller hvor eieren bor.

Bestemmelser om fritak er allerede med i renovasjonsforskriften, og beskrevet nærmere i «Retningslinjer til Renovasjonsforskrift for kommunene i Drammensregionen».

Innvendinger fra hytteeiere i Drammensmarka

Innvendingene fra hytteeierne i Drammensmarka har i stor grad vært at hyttene brukes lite og at noen hytteeiere bor så nær hytta at de kan ta med avfallet hjem. På disse områdene er imidlertid loven svært tydelig. Bruken av hytta kan ikke vektlegges i spørsmål om fritak for renovasjonsgebyr.

Man kan heller ikke vektlegge om eieren bor i samme kommune som fritidsboligen, eller tar med avfallet hjem.

Alle som eier en boenhet er pålagt å betale sin andel av kommunens kostnader til renovasjonsordningen, uavhengig av om de benytter tilbudet eller ikke.

Vurdering av løsninger

Kommunene kan selv vurdere hvilken avfallsløsning som skal tilbys hytteeierne, og hvilket gebyrsystem som skal benyttes til å finansiere ordningen. I denne rapporten beskrives disse alternativene og RfDs vurdering av dem.

Den optimale løsningen vil være felles avfallsløsninger på sentralt plasserte steder. RfD planlegger i hovedsak å benytte bunntømte containere med nøkkelbrikke for hytteeiere. I tillegg kan hytteeierne bruke RfDs gjenvinningsstasjoner for andre avfallstyper. Dette vil i sum være en kostnadseffektiv, brukervennlig og miljøvennlig løsning.

Avfallsproduksjonen forventes å være lavere for skoghytter enn kysthytter, derfor vil gebyrer kunne differensieres mellom ulike områder. Dette vil være i tråd med forurensingsloven. Et konkret forslag om dette er fremlagt for eierkommunene i gebyrsaken.

RfD anbefaler ikke å foreta endringer i renovasjonsforskriften siden alle de foreslåtte tiltakene ligger innenfor handlingsrommet i den forskriften som allerede er vedtatt.

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn og innledning	6
1.1	Bakgrunnen for hytteprosjektet	6
1.2	Politisk behandling	6
1.2.1	Generelt	6
1.2.2	Renovasjonsforskriften	7
1.2.3	Eiermeldingen	7
2	Lovverket	9
2.1	Forurensningslovens bestemmelser om renovasjon	9
2.2	Felles renovasjonsforskrift	9
2.3	Bestemmelser om fritak og unntak	9
2.3.1	Unntak for områder utenfor tettbygde strøk (a)	10
2.3.2	Unntak etter søknad for bestemte eiendommer (b)	10
2.4	Renovasjonsgebyr	11
3	Kommunenes handlingsrom	13
3.1	Unntak for eiendommer utenfor tettbebygde strøk	13
3.2	Fritak etter søknad	13
3.3	Differensierte gebyrer	13
3.4	Alternative innsamlingsløsninger	14
3.4.1	Store stålcontainere for blandet avfall (1)	14
3.4.2	Egen standplass for hver hytte (2)	15
3.4.3	Mindre fellesløsninger plassert nær hyttene (3)	15
3.4.4	Vinter- og sommerløsning (4)	16
3.4.5	Redusert bruk av kildesortering (5)	16
3.4.6	Hytteeierne tar med avfallet hjem (6)	16
3.4.7	Alt avfallet leveres til gjenvinningsstasjon (7)	17
3.4.8	Frivillig renovasjonsordning (8)	17
3.5	Oppsummering og vurdering av handlingsalternativene	17

4	Plan for hytterenasjon Drammensregionen	18
4.1	Mål med prosjektet	18
4.1.1	Hytteprosjektets mandat	18
4.1.2	Nytteeffekter	18
4.2	Dagens ordning for hytterenasjon	19
4.3	Ny framtidig ordning for hytterenasjon	19
4.4	Tekniske løsninger for framtidig ordning	20
4.4.1	Kildesortering	20
4.4.2	Oppsamlingsløsninger	20
4.4.3	Elektronisk nøkkelbrikke	20
4.4.4	Nivåmåling	21
4.4.5	Tilsyn/overvåkning	21
4.5	Kommentarer til innvendinger	21
5	Status for prosjektgjennomføring	24
5.1	Forarbeider/forprosjekt	24
5.2	Kartlegging av hytter	24
5.3	Type hytter	24
5.4	Brukerundersøkelser	25
5.4.1	Kommuner med hytterenasjon	25
5.4.2	Kommuner hvor hytterenasjon ikke er innført ennå	25
5.5	Registrering av avfallsets mengde og sammensetning	25
5.5.1	Avfallsmengder	25
5.5.2	Avfallsets sammensetning	26
5.6	Hovedprosjekt og gjennomføring	26
5.7	Kommunikasjon	26
5.8	Status i Modum kommune	27
5.8.1	Kriterier for plassering av oppstillingsplasser	27
5.8.2	Modum kommune	28
6	Vedlegg: Utskrift fra Miljødirektoratets hjemmeside	31

1 Bakgrunn og innledning

1.1 Bakgrunnen for hytteprosjektet

1. januar 2015 trådte kapittel 15 i avfallsforskriften i kraft. Den har som formål å hindre ulovlig krysssubsidiering. Miljødirektoratet har utarbeidet en veileder som beskriver hvordan det nye kapittelet skal tolkes.

Veilederen presiserer at det er en lovpålagt oppgave for kommunen å samle inn avfall fra fritidsboliger, på lik linje med annet husholdningsavfall. Videre er det gitt detaljerte retningslinjer for hvordan dette skal håndheves, finansieres og praktiseres.

På tidspunktet for forskriftsendringen hadde RfD renovasjonsordning for hytter i Svelvik, Røyken, Hurum og Sande. Da RfDs returpunkt ble nedlagt i 2015, oppsto det et behov for å se dette i sammenheng med renovasjonstilbudet til hytter.

RfDs styre etablerte i 2016 et eget hytteprosjekt for å imøtekomme dagens regelverk og tidligere politiske vedtak. Da hytteprosjektet var klart for implementering i Drammen sommeren 2019 ble det møtt med motstand fra hytteeiere, som ikke ønsket den lovpålagte ordningen som innebærer plikt til å betale renovasjonsgebyr.

Motstanden fikk også en viss støtte fra politisk hold i Drammen kommune, og RfD ble i juni bedt av kommunen om å stille implementeringen i bero inntil videre. RfD ble også bedt om å redegjøre for arbeidet med innføring av hytterrenovasjon. Statusrapport ble oversendt Nye Drammen kommune 16.10. d.å. Tilsvarende statusrapport vil utarbeides til de øvrige kommunene.

Denne rapporten inneholder bakgrunnen og formål for hytteprosjektet, beskriver dagens regelverk på området, prosessen så langt, plan for innføring av hytterrenovasjon i Modum kommune og hvilket handlingsrom kommunen har i saken.

1.2 Politisk behandling

1.2.1 Generelt

Et av RfDs hovedformål er å oppfylle kommunens forpliktelser etter forurensningsloven. Endringer i renovasjonstjenestene skal behandles av representantskapet og fremlegges for eierkommunene.

RfDs selskapsavtale som sist ble behandlet av kommunestyret i Modum kommune i 2014 har tre relevante bestemmelser:

- Pkt. 1: Hovedformålet med eierskapet i RfD er å sikre renovasjonstilbudet til bolig- og fritidseiendommer.
- Pkt. 3.1: Eierkommunene forventer at selskapet oppfyller kommunenes forpliktelser etter Lov om vern mot forurensninger.
- Pkt. 5.1: Årlig eiermelding skal behandles av representantskapet og fremlegges for eierkommunene. Denne skal blant annet gi informasjon om planlagte endringer i tjenestetilbudet.

1.2.2 Renovasjonsforskriften

Renovasjonsforskriften ble behandlet og vedtatt av kommunestyrene i de ni eierkommunene i 2017 og hadde ikrafttredelse 1.1.2018.

Renovasjonsforskrift for kommunene i Drammensregionen har blant annet tatt høyde for det lovpålagte kravet om renovasjonsordning for fritidseiendommer. Renovasjonsforskriften ble behandlet og vedtatt som kommunestyresak 52/17 i Modum kommune, 19.6.2017.

Renovasjonsforskriften omtaler fritidseiendommer flere steder, bl.a. i den generelle bestemmelsen i § 2.2:

«Ordnningen omfatter alle bebygde eiendommer der det kan oppstå husholdningsavfall, herunder fritidseiendommer».

I arbeidet med ny felles renovasjonsforskrift deltok representanter for alle RfDs eierkommuner i en referansegruppe. Innføring av lovpålagt renovasjon for fritidseiendommer var et viktig tema i dette arbeidet. Muligheten for å gi fritak for eiendommer utenfor tettbygde strøk ble diskutert i referansegruppen, men ble vurdert til ikke å være relevant for vårt område. Bakgrunnen var at et slikt fritak ville hatt betydelige utilsiktede konsekvenser, og at enkelte innbyggere ikke ville få renovasjonsløsning.

Før politisk behandling var renovasjonsforskriften ute på høring. Det ble ikke fremmet innvendinger mot bestemmelsene som gjelder renovasjon for fritidseiendommer.

1.2.3 Eiermeldingen

RfDs årlige eiermelding har flere ganger inneholdt en beskrivelse av den planlagte innføringen av hytterrenovasjon, i tråd med selskapsavtalens pkt. 5.1, se. kapittel 1.2.1.

Eiermeldingene fra RfD er behandlet og vedtatt av representantskapet og fremlagt for alle eierkommunene.

Sitat fra «Planlagte endringer» i Eiermeldingen for 2016:

Det skal i alle kommuner tilbys hytterrenovasjon som er tilpasset de ulike behov som fritidseiendommene har.

Sitat fra «Planlagte endringer» i Eiermeldingen for 2017:

«Det skal tilbys hytterrenovasjon i de kommuner som ikke har det, og tilbudet skal forbedres i de kommunene som allerede har hytterrenovasjon. Renovasjonsløsningen for hytter vil i stor grad baseres på felles beholderløsninger, og sorteringen vil være med de samme avfallstypene som boligeiendommer har».

Sitat fra «Planlagte endringer» i Eiermeldingen for 2018:

«Renovasjonsløsning for hytter vil bli innført i hele RfD-området, i tråd med kravene i forurensningsloven. Det skal nå også tilbys hytterrenovasjon i de kommunene som ikke har hatt dette tidligere (Drammen, Lier, Nedre Eiker, Øvre Eiker og Modum). Renovasjonsløsningen for hytter vil i stor grad baseres på felles beholderløsninger».

2 Lovverket

2.1 Forurensningslovens bestemmelser om renovasjon

Hensikten med forurensningsloven er å unngå at det oppstår skadelig og sjenerende forurensning og forsøpling fra håndteringen av avfall. Alt avfall som oppstår i husholdninger, om det er fra helårsbolig eller fra hytte, er definert som husholdningsavfall. Forurensningslovens § 30, 1. ledd pålegger kommunene å sørge for innsamling av husholdningsavfall.

I Drammensregionen har eierkommunene delegert denne oppgaven til RfD. Etter loven er det RfDs oppgave å tilrettelegge for innsamling av husholdningsavfall fra boliger og fritidsboliger. Ifølge selskapsavtalen er et av RfDs hovedformål å oppfylle kommunens forpliktelser etter forurensningsloven.

2.2 Felles renovasjonsforskrift

Etter forurensningsloven kan kommunene utarbeide egen forskrift som er nødvendig for å få til en hensiktsmessig og hygienisk oppbevaring, innsamling og transport av husholdningsavfall, jf. forurensningslovens § 30, 3. ledd. I Drammensregionen er det utarbeidet en felles likelydende forskrift som er vedtatt av alle kommuner. Siste revisjon av forskriften ble vedtatt i 2017 og trådte i kraft 1.1.2018.

I henhold til forskriftens § 2 gjelder renovasjonsordningen for alle bebygde eiendommer der det kan oppstå husholdningsavfall, herunder fritidseiendommer. Alle fritidseiendommer i Drammensregionen er derfor omfattet av renovasjonsordningen, selv om de praktiske løsningene ennå ikke er implementert for alle kommuner og eiendommer.

2.3 Bestemmelser om fritak og unntak

Forurensningslovens utgangspunkt er at renovasjonsordningen for husholdningsavfall skal gjelde for hele kommunen. Lovens § 30, 2. ledd åpner likevel for at det kan gis unntak fra hovedregelen. Det beskrives to alternative ordninger for fritak/unntak.

- a) Gjennom renovasjonsforskriften kan det gis bestemmelse om at renovasjonsordningen bare skal gjelde i tettbygde strøk. Boliger eller hytter som ligger utenfor tettbygde strøk vil da ikke være omfattet av renovasjonsordningen.

- b) Kommunen kan etter søknad fritak bestemte eiendommer fra renovasjonsordningen. Denne bestemmelsen forutsetter at fritak vurderes etter objektive egenskaper knyttet til den enkelte eiendommen, f.eks. at den ligger langt fra kjørevei for personbil.

De to mulighetene (a) og (b) er beskrevet nærmere i kapittel 2.3.1 og 2.3.2.

2.3.1 Unntak for områder utenfor tettbygde strøk (a)

Renovasjonsforskriften for kommunene i Drammensregionen har i dag ingen avgrensning av renovasjonsordningen til tettbygde strøk, og gjelder derfor for alle eiendommer der det oppstår husholdningsavfall.

Det finnes ingen offisiell norsk definisjon av tettbygde strøk, men mange benytter SSBs definisjon av tettsted. Der defineres tettsted som et sted der det bor minst 200 personer, og avstanden mellom husene normalt ikke overstiger 50 meter. Husklynger som naturlig hører med til tettstedet tas med inntil en avstand på 400 meter fra tettstedskjernen.

Det er ikke grunnlag i loven for å skille mellom boliger og fritidsboliger på dette punktet. Dersom renovasjonsforskriften bare skulle gjelde for tettbygde strøk, etter SSBs definisjon, ville de fleste av hyttene unntas fra ordningen. Svært mange helårsboliger ville også mistet den renovasjonsordningen de har i dag.

Dersom man skal innvilge fritak for hele hytteområder må det etableres en særskilt definisjon av tettbygde strøk, som innebærer at gårdsbruk og boliger ikke omfattes av definisjonen. RfD er ikke kjent med at noen kommuner har gjort dette, eller om det er mulig å foreta en slik avgrensning.

Referansegruppen for nye felles renovasjonsforskrifter i Drammensområdet, behandlet spørsmålene om unntak og fritak 30.11.2016. Referansegruppen kom til enighet om at et slikt forbehold om «tettbygde strøk» ikke var ønskelig. Deres begrunnelse var at et slikt forbehold ville føre til stor forvirring blant innbyggerne, og at mange ordinære husholdninger ville miste dagens renovasjonsordning. Referansegruppen konkluderte med at unntak fra renovasjonsordningen burde vurderes etter søknad fra hver enkelt hjemmelshaver, ikke som et pålegg fra kommunen. Dette er samsvarende med det som senere ble vedtatt.

RfDs vurdering er i overensstemmelse med referansegruppens konklusjon.

2.3.2 Unntak etter søknad for bestemte eiendommer (b)

Renovasjonsforskriftens § 8.2 åpner for at RfD etter skriftlig søknad kan unnta bestemte eiendommer, herunder fritidseiendommer, fra renovasjonsordningen.

Forskriftens § 2.6 gir RfD fullmakt til å vedta retningslinjer for hvordan unntak skal praktiseres. Miljødirektoratet stiller krav til at objektive kriterier til eiendommen skal legges til grunn i behandling av søknadene. Hvordan eiendommen disponeres vil i henhold til disse kravene ikke være en gyldig grunn til fritak. Eiendommer som er fjerntliggende, ligger vanskelig tilgjengelig eller er uten bebyggelse, kan oppfylle kriteriene for fritak/unntak.

RfD har ikke mandat til å gi bestemte brukergrupper fritak fra ordningen, f.eks. innenbygds hytteeiere eller jordbrukseiendommer.

Lovens bestemmelse om å gi fritak innebærer at eier/bruker av den aktuelle eiendommen må søke om det. Renovasjonsordning er en rettighet eier har. RfD eller kommunen kan ikke fritta en eiendom fra den kommunale innsamlingsordningen uten søknad fra eier.

RfD har på bakgrunn av lovens bestemmelser fastsatt nærmere vilkår for å gi unntak, slik det framgår i Retningslinjer til renovasjonsforskriften. Under kapittel 2.1 Forvaltning av unntaksbestemmelsene, er det angitt at:

«Fritidseiendommer kan etter søknad gis unntak fra renovasjonsordningen etter forskriftens § 8.2, dersom avstand til nærmeste kjørevei er mer enn 2 km luftlinje. Kjørevei defineres som vei for personbil.»

Innehavere av eiendommer som er kondemnabile har anledning til å søke fritak etter gjeldende regler, jf. § 9.1, 3. ledd. Disse reglene har styret vurdert at det ikke er behov for å endre på.

2.4 Renovasjonsgebyr

Forurensningslovens § 34 fastsetter at kommunen skal vedta gebyrer til dekning av kostnader forbundet med innsamling og behandling av husholdningsavfall.

I Drammensområdet benyttes også renovasjonsgebyret til å finansiere gjenvinningsstasjonene, som en del av renovasjonsordningen. Kommunens kostnader skal dekkes inn gjennom gebyrene, men inntektene skal ikke overstige kommunens kostnader. Miljødirektoratet har utgitt en egen veileder for hvordan renovasjonsgebyrer skal beregnes i henhold til selvkostprinsippet.

Eiere av alle boenheter er forpliktet til den kommunale innsamlingsordningen for husholdningsavfall, og til å betale avfallsgebyr for tjenesten som leveres. Eieren er imidlertid ikke pliktig til å levere avfall til den kommunale innsamlingsordningen. Det forutsettes at avfallet bringes til lovlige avfallsanlegg eller ivaretas på en trygg måte og ikke i strid med forurensningsloven § 28, forsøplingsforbudet.

Renovasjonsgebyret er knyttet til eiendom, ikke person. Hvorvidt eier/bruker av fritidseiendommen benytter seg av renovasjonstilbudet eller ikke, har derfor ingen betydning for deres plikt til å betale for ordningen.

Veilederen for beregning av avfallsgebyr utdyper bestemmelsene i avfallsforskriftens kapittel 15, og sier i kapittel 4.3.3 om fritidsbebyggelse:

Det er en lovpålagt oppgave for kommunene å samle inn avfall fra fritidseiendommer på lik linje med annet husholdningsavfall jf. Forurensingsloven § 30, 1. ledd. Det innebærer at fritidsboliger også er gebyrpliktige. Gebyret skal dekke kommunenes kostnader forbundet med håndtering av dette husholdningsavfallet og således ikke gjenspeile den faktiske bruk den enkelte hytteeier benytter seg av tilbudet. Det vil være anledning til å fastsette et redusert gebyr, dersom det er forbundet med lavere årlige kostnader å samle inn avfall fra disse hyttene. Det er ikke anledning til å fastsette lavere avfallsgebyr for hytteeiere som har fast bosted i kommunen, enn for hytteeiere som har fast bosted i andre kommuner. Det vil normalt være utelukket å fastsette et høyere gebyr for fritidseiendommer, for på den måten å la hytteeierne i kommunen subsidiere avfallsgebyret til de med permanent bosted i kommunen.

Felles renovasjonsforskrift for kommunene i Drammensregionen sier i § 7.1, 1. ledd, første setning at:

Abonnenter som omfattes av denne forskriften skal betale avfallsgebyr til RfD.

2. ledd sier at:

Det skal betales gebyr i samsvar med gebyrregulativet i den kommune boenheten er registrert. For eiendommer med flere boenheter skal avfallsgebyret beregnes separat for hver enkelt boenhet.

Renovasjonsforskriften for Drammensregionen er samsvarende med Miljødirektoratets veileder på dette punktet og fastsetter med tydelighet at eiere av fritidseiendommer skal betale renovasjonsgebyr. Om en hytteeier tar med avfallet hjem til egen bolig gir ikke dette grunnlag for fritak.

3 Kommunenes handlingsrom

RfD har nedenfor utredet mulighetene som ligger innenfor kommunens handlingsrom. Ulike alternative løsninger er vurdert og det er gitt en begrunnelse for hvorfor man ikke anbefaler løsningen. Samtidig er det beskrevet en avgrensning av det som ligger utenfor kommunens handlingsrom.

3.1 Unntak for eiendommer utenfor tettbygde strøk

Lovverket åpner for å kunne vedta at renovasjonsordningen kun skal gjelde i tettbygde strøk. Dette er tidligere vurdert, men ikke tatt inn i forskriften (se nærmere beskrivelse i pkt. 2.3.1).

3.2 Fritak etter søknad

Kommunen har anledning til å unnta bestemte eiendommer fra renovasjonsordningen etter søknad fra eier/hjemmelshaver (se kapittel 2.3.2). Denne fritaksordningen ligger allerede inne i vedtatt forskrift, og vil bli praktisert når renovasjonsordningen trer i kraft.

Loven åpner ikke for å gi fritak fra renovasjonsordningen basert på hvordan eiendommen eller hytta brukes.

Eksempler på grunner som ikke kan vektlegges:

- Hytteeier har primærbolig i nærheten eller i samme kommune.
- Hytta ligger på samme eiendom som privatbolig/gårdsbruk.
- Hytta er sjelden eller aldri i bruk.
- Hytta benyttes av andre enn eier.
- Renovasjonsordningen benyttes ikke.

3.3 Differensierte gebyrer

Kommunens lovpålagte håndtering av husholdningsavfall skal finansieres gjennom avfallsgebyr (se punkt 2.4). Innenfor selvkostrammene kan kommunen likevel differensiere avfallsgebyrene der dette bidrar til avfallsreduksjon og økt gjenvinning. Kommunene har også anledning til å differensiere gebyret der dette er begrunnet i reelle kostnadsforskjeller knyttet til betjening av den enkelte abonnent eller gruppe av abonnenter.

I Drammensområdet er det stor forskjell i bruksmønsteret mellom skogshytter og kysthytter. Dette gjør at RfDs kostnader til innsamling og behandling av avfall vil være ulik. Det kan være aktuelt å vedta ulike gebyrer for ulike områder eller hyttekategorier.

RfD anbefaler en slik differensiering, og dette vil legges til grunn når gebyrene skal til behandling i kommunene.

3.4 Alternative innsamlingsløsninger

Basert på brukerundersøkelser og vedtatt strategi, har RfD lagt til grunn at det skal tilbys en fullverdig kildesorteringsløsning til hyttene i Drammensområdet. Den anbefalte løsningen vil presenteres i kapittel 4 og 5.

I tillegg til anbefalt løsning har RfD vurdert følgende alternativer:

1. Store stålcontainere for blandet avfall
2. Egen standplass for hver hytte og standardløsning
3. Mindre fellesløsninger plassert nær hyttene
4. Vinter- og sommerløsning
5. Redusert kildesortering
6. Hytteeierne tar med avfallet hjem
7. Alt avfall leveres til gjenvinningsstasjonen
8. Frivillig renovasjonsordning

Alle åtte alternativene har vært utredet og er beskrevet nedenfor.

3.4.1 Store stålcontainere for blandet avfall (1)

Bruk av store stålcontainere (3 – 6 m³) benyttes fortsatt for hytterenasjon i enkelte kommuner og regioner med spredt bosetting. Da plasseres det ut stålcontainere hvor hytteabonnentene kan kaste blandet husholdningsavfall. Denne løsningen innebærer at man ikke har mulighet til å kildesortere, eller høyst får sortert to avfallstyper (restavfall og papiravfall). Innkaståpninger kan begrenses for å unngå at store møbler o.l. kastes i containeren.

Illustrasjon 1: Stor stålcontainer

Dette er en utdatert løsning som var utbredt for flere tiår siden og er mindre vanlig i dag. Dersom dette alternativet skulle tas i bruk, vil det være et skritt tilbake for kildesorteringsordningen. Stålcontainere anses ikke å være forenlig med moderne renovasjon hvor målet er å utnytte ressurser. Både RfD og andre kommuner er i ferd med å fase disse løsningene ut.

3.4.2 Egen standplass for hver hytte (2)

Dette alternativet innebærer at alle hytter får en standardløsning med fire beholdere ved hytta. (260 l delt beholder for matavfall/restavfall, 140 l beholder for papiravfall, 140 l beholder for glass- og metallemballasje og 240 l beholder for plastemballasje). Sekk for plastemballasje (som brukes for ordinær husholdning) vil ikke kunne brukes for hytter på grunn av faren for forsøpling. Hyttene benyttes heller ikke ofte nok til at sekkene kan settes ut på rett tømmedag. Løsningen med egen standplass benyttes i dag av noen få abonnenter i Svelvik.

Illustrasjon 2: Beholdere til ordinær husholdning

Denne løsningen vil i praksis være svært vanskelig å gjennomføre for de fleste hyttene ettersom det per i dag ikke er kjørbare veier, og i mange tilfeller ikke vei i det hele tatt, fram til den enkelte hytte. En slik løsning ville blitt svært kostbar og ressurskrevende, noe som vil gjenspeiles i gebyrene. Dersom dette skal tilbys, vil det kun være hensiktsmessig å tilby i enkelte områder, og etter eget ønske fra hytteeiere.

3.4.3 Mindre fellesløsninger plassert nær hyttene (3)

Dette alternativet innebærer at det benyttes beholderløsninger som plasseres nærmere hyttene, helt ute i marka. Løsningen benyttes i dag i enkelte av RfDs områder i kystkommunene. Brukerne vil da ha kortere vei til oppstillingsplass, men det vil allikevel være en viss distanse og mange vil fortsatt måtte ta med avfallet i bilen.

Illustrasjon 3: Fellesbeholder

Dette alternativet kan fungere der det er kjørbare vei fram til felles oppstillingsplasser. Erfaringen fra Svelvik er at mange hytteområder har vei som ikke tilfredsstillende krav til kjørbare vei for renovasjonskjøretøy. I noen tilfeller kan beholderne være plassert på små lommer langs hovedveier. I begge tilfeller representerer løsningen en risiko både for renovatørene, abonnentene som skal levere avfallet og for andre berørte.

Det må bemerkes at hytteområdene som har slike løsninger i dag, kun har sommerrenovasjon seks måneder i året. En slik løsning vil være vanskelig å gjennomføre vinterstid for en stor andel av abonnentene.

For nye hyttekommuner med helårsrenovasjon vil en slik løsning innebære kjøring på en rekke skogsbilveier som ikke er kjørbare for renovasjonsbil. På vinterstid vil mange av veiene være helt uframkommelige og i mange tilfeller heller ikke brøytet.

Mindre fellesløsninger har tidligere vært brukt i Svelvik, men gjennom hytteprosjektet er det ryddet opp i dette ved å flytte og slå sammen dagens løsninger til større og mer hensiktsmessige løsninger sentralt plassert.

3.4.4 Vinter- og sommerløsning (4)

Dette er en variant av alternativ 3 med mindre fellesløsninger sommerstid og bruk av felles samleplasser vinterstid. Abonentene som omfattes av dette alternativet får dermed et leveringssted om sommeren og et annet om vinteren. Løsningen løser noe av problemet knyttet til manglende brøyting og veier som ikke er kjørbare om vinteren. Derimot vil løsningen bli svært kostbar og driftsintensiv for RfD, noe som vil gjenspeiles i gebyrene.

Illustrasjon 4: Vinter- og sommerløsning

For brukerne anses det å være en fordel med samme plassering hele året. Bruk av ulik plassering vinter og sommer bør kun benyttes unntaksvis.

3.4.5 Redusert bruk av kildesortering (5)

I denne løsningen aksepteres det at brukerne av hyttene brenner papir og kaster matavfallet i utedo e.l. Kildesorteringen for hytter reduseres slik at det samles inn færre avfallstyper enn vanlig.

Tidligere hadde hyttene i Svelvik en slik redusert renovasjonsløsning med færre avfallstyper. Brukerundersøkelser i Svelvik ga tydelige tilbakemeldinger om at et flertall av hytteeierne ønsket en fullverdig løsning.

En redusert løsning vil medføre dårligere sortering, redusert ressursutnyttelse og økte utslipp. Dette er ikke i samsvar med kommunenes eller RfDs overordnede mål slik det er definert i eierstrategien og selskapsstrategien. For å nå nasjonale og internasjonale mål om sirkulær økonomi, må RfD forbedre dagens innsamlingsgrad for flere avfallstyper de kommende årene.

3.4.6 Hytteeierne tar med avfallet hjem (6)

Noen av hytteeierne i Drammensområdet foretrekker å ta med avfallet hjem, og kaste det i primærboligens renovasjonsløsning. Det er ofte hytteeiere med kort avstand til egen bolig som anser dette som praktisk. Ca. 45 % av hytteeierne i Modum bor i andre kommuner, og for disse er ikke en slik løsning like hensiktsmessig.

I en brukerundersøkelse svarte en fjerdedel av hytteeierne at de ønsket en renovasjonsløsning (se kapittel 5.4). Siden renovasjon er en lovpålagt kommunal oppgave, har hytteeierne rett til en renovasjonsløsning.

Renovasjonsgebyret er knyttet til eiendommen der avfallet genereres. Eierne fritas ikke fra å betale renovasjonsgebyr hvis avfallet fraktes til en annen boenhet. Dette fremgår av presiseringer fra Miljødirektoratet.

Sitat fra Miljødirektoratets hjemmeside:

«Ettersom renovasjonsavgiften er en betaling for selve renovasjonstilbudet, vil gebyret for den enkelte eiendom imidlertid ikke nødvendigvis gjenspeile den faktiske bruk den enkelte eiendom gjør seg av tilbudet. Hvorvidt en eier eller bruker av fritidseiendommen benytter seg av renovasjonstilbudet eller tar med hytteavfallet hjem, har derfor i utgangspunktet ingen betydning for deres plikt til å betale for hytterenovasjon. Det at eiendommen i en periode ikke benyttes, kan heller ikke påberopes som grunnlag for fritak fra plikten».

3.4.7 Alt avfallet leveres til gjenvinningsstasjon (7)

Dette alternativet innebærer at hytteeierne henvises til gjenvinningsstasjonene i regionen. Dette er tungvint og lite brukervennlig. Dagens åpningstider på gjenvinningsstasjonene er heller ikke tilpasset hytteeiernes behov. Kildesortert matavfall kan ikke leveres på gjenvinningsstasjonene, derfor ville dette ha vært en mangelfull løsning.

Gjenvinningsstasjoner er et supplement til en innsamlingsordning, og spesielt for levering av større gjenstander som f.eks. bygge- og riveavfall.

3.4.8 Frivillig renovasjonsordning (8)

Det er et mindretall av hytteeierne som etterlyser en renovasjonsordning, derfor er det foreslått at ordningen kan være frivillig. Lovverket åpner imidlertid ikke for en frivillig renovasjonsordning for hver enkelt eier/hjemmelshaver. Alle som eier en eiendom som genererer husholdningsavfall plikter å være tilknyttet den kommunale innsamlingsordningen og betale avfallsgebyr. Det innebærer at fritidsboliger også er gebyrpliktige, og at eiere av fritidseiendommer ikke kan velge å la være å betale avfallsgebyr.

3.5 Oppsummering og vurdering av handlingsalternativene

RfDs vurdering er at ingen av handlingsalternativene nevnt i kapittel 3.4.1 til 3.4.8 kan anbefales. Disse løsningene vil innebære enten økte kostnader, mindre brukervennlighet eller være i uoverensstemmelse med regelverket.

Den foreslåtte løsningen (se kapittel 4.4) med store fellesløsninger plassert i hytteområdene, kombinert med bruk av distriktets gjenvinningsstasjoner, anses å være den beste løsningen. Dette vil være både kostnadseffektivt, brukervennlig og miljøvennlig. RfDs anbefalte løsning er nærmere beskrevet i kapittel 4 og 5.

RfD fraråder en endring av forskriften som medfører at renovasjonsordning kun skal gjelde i tettbygde strøk.

Ordningene med fritak og differensierte gebyrer som nevnt i kapittel 3.3, vil være hensiktsmessig for å unngå urimelig belastning på grunn av ordningen. Dette vil kunne praktiseres uten å endre gjeldende forskrift.

4 Plan for hytterenasjon Drammensregionen

4.1 Mål med hytteprosjektet

4.1.1 Hytteprosjektets mandat

Formålet med prosjektet er å tilby en renovasjonsordning som tilrettelegger for kildesortering og innsamling av husholdningsavfall fra alle fritidseiendommer i Drammensregionen. Ordningen skal være i tråd med RfDs formål, som er å tilby en miljøvennlig, brukervennlig og kostnadseffektiv renovasjonstjeneste til innbyggerne og kommunene i Drammensregionen.

4.1.2 Nytteeffekter

Prosjektet vil etter RfDs vurdering ha følgende nytteeffekter:

Økt gjenvinningsandel

Et grovt estimat tilsier at 2000 hytter vil bidra med 50 – 100 tonn avfall per år, i tillegg til det som leveres på gjenvinningsstasjonene. Dette avfallet vil bli sendt til materialgjenvinning eller energiutnyttelse. Avfall som brennes i ovn/peis på en sommerhytte eller legges til nedbryting i naturen utgjør ingen ressursutnyttelse.

Redusert forurensning og forsøpling

Bedre tilrettelegging for hyttene vil kunne redusere omfanget av forurensning og forsøpling. Selv om mange tar med seg avfallet hjem, er det noe avfall som kommer på avveie grunnet manglende renovasjonsløsning for hytter.

Redusert belastning på andre renovasjonsløsninger

Enkelte hytteeiere oppgir at de benytter offentlige avfallsløsninger, som for eksempel er ment for badegjester. Disse er finansiert av kommunens budsjett og ikke ment for hytteavfall. Private avfallsbeholdere langs veier i hytteområder vil også i mindre grad bli fylt opp av avfall fra hytteeiere.

Bedre tilrettelegging for hytteeierne

Hytteeierne i Modum kommune vil slippe å ta med seg avfallet hjem eller bruke andres løsninger. For de som bor i en annet område, eller som låner/leier ut hytta til andre brukere, vil det være helt nødvendig at det finnes en avfallsløsning.

Bruk av gjenvinningsstasjoner

Frem til nå har det vært lite adgangskontroll på gjenvinningsstasjonene. Når nye systemer for adgangskontroll innføres, vil gratis levering være betinget av betalt renovasjonsgebyr. Hytteeierne vil gjennom renovasjonsordningen få fri tilgang til gjenvinningsstasjonene i Drammensregionen, og betale for sin andel av kostnadene.

4.2 Dagens ordning for hytterenasjon

Fire av ni kommuner i Drammensregionen har innført renovasjonsordning for hytter med henting av matavfall, papiravfall og restavfall. I tillegg blir glass- og metallemballasje hentet fra sentralt plasserte beholdere, som en midlertidig ordning. Renovasjonen omfatter de tradisjonelle kystkommunene Hurum, Røyken, Sande og Svelvik. De øvrige fem kommunene Drammen, Lier, Nedre Eiker, Øvre Eiker og Modum, har ingen renovasjonsordning for hytter. Status er oppsummert i tabellen nedenfor.

Kommune	Dagens løsning	Merknad
Drammen	Ingen	Slås sammen med Svelvik og Nedre Eiker fra 1.1.2020.
Nedre Eiker	Ingen	Slås sammen med Drammen og Svelvik fra 1.1.2020.
Svelvik	Matavfall, papiravfall, restavfall, glass- og metallemballasje, plastemballasje	Slås sammen med Drammen og Nedre Eiker fra 1.1.2020.
Lier	Ingen	
Modum	Ingen	
Øvre Eiker	Ingen	
Hurum	Matavfall, papiravfall, restavfall, glass- og metallemballasje	Slås sammen med Asker og Røyken fra 1.1.2020 og går ut av RfD-samarbeidet.
Røyken	Matavfall, papiravfall, restavfall, glass- og metallemballasje	Slås sammen med Asker og Hurum fra 1.1.2020 og går ut av RfD-samarbeidet.
Sande	Matavfall, papiravfall, restavfall, glass- og metallemballasje	Slås sammen med Holmestrand fra 1.1. 2020 og går ut av RfD-samarbeidet.

Tabell 1: Dagens renovasjonsordning for fritidseiendommer i Drammensregionen

4.3 Ny framtidig ordning for hytterenasjon

Fra 1.1.2020 vil tre kommuner gå ut av RfD-samarbeidet. Tre av eierkommunene slår seg sammen til nye Drammen. Det vil derfor være fire kommuner i RfD-området fra 2020.

Kommune	Framtidig løsning
Drammen	Matavfall, papiravfall, restavfall, glass- og metallemballasje, plastemballasje.
Lier	
Modum	
Øvre Eiker	

Tabell 2: Ny framtidig renovasjonsordning for fritidseiendommer i Drammensregionen

4.4 Tekniske løsninger for framtidig ordning

4.4.1 Kildesortering

RfD ønsker å tilby en helhetlig løsning på linje med ordning for helårsboliger. Dette er i samsvar med eierstrategien og selskapsstrategien for å nå klimamålene. Det innebærer at det må tilrettelegges for innsamling av fem avfallstyper: Matavfall, restavfall, papiravfall, plastemballasje og glass- og metallemballasje. I tillegg vil hytteeierne kunne levere annet avfall til gjenvinning eller annen behandling på en av gjenvinningsstasjonene i regionen. Hytteeierne får dermed et helhetlig sorteringstilbud på lik linje med andre RfD-abonnenter.

4.4.2 Oppsamlingsløsninger

Bare noen få abonnenter har egen oppstillingsplass for beholdere ved hytta.

I forprosjektet ble det innhentet erfaringer fra andre kommuner, fra renovatører og fra utstyrsleverandører. I Modum ønsker RfD å legge til rette for felles oppsamlingsplasser med bruk av moderne bunntømte containere. Det er gjennomført et pilotprosjekt med utplassering av ulike containerløsninger i Sande og Svelvik. Brukerundersøkelser i etterkant av pilotprosjektet viser at bunntømte containere er den foretrukne løsningen. Andre beholderløsninger kan benyttes der det er hensiktsmessig.

Illustrasjon 5: Bunntømte containere

4.4.3 Elektronisk nøkkelbrikke

Bunntømte containere kan utstyres med elektronisk lås der luker åpnes med nøkkelbrikke, og på sikt med bruk av mobiltelefon. Hytteeiere får utdelt nøkkelbrikke som kan benyttes på alle bunntømte løsninger i regionen.

Illustrasjon 6: Nøkkelbrikke

4.4.4 Nivåmåling

Nivåmåling innebærer at RfD vil kunne overvåke fyllingsgraden i containerne og foreta innsamling etter faktisk behov. Dette vil være en særlig egnet løsning for hytter, ettersom avfallsmengden varierer. RfD tester ut nivåmåling i bunntømte containere, og ønsker på sikt at denne løsningen kan bli installert på alle bunntømte løsninger.

4.4.5 Tilsyn/overvåkning

RfD ser behov for at en del av oppsamlingsplassene overvåkes for å forebygge og følge opp eventuell forsøpling. Det vurderes ulike alternativer for hvordan dette tilsynet skal utføres, bl.a. kameraovervåkning.

4.5 Kommentarer til innvendinger

I møter og korrespondanse med hytteeiere og hytteeierforeninger har det kommet innvendinger fra noen av brukerne.

De viktigste innvendingene har vært:

1. De har så lite avfall at det er ikke behov for ordningen.
2. Det oppfattes som en urimelig dobbeltbeskatning.
3. Løsningen vil ikke gi noen merverdi for hytteeierne.
4. Fare for forsøpling ved ny løsning.
5. Løsningen er overdimensjonert.

Ad 1: De har så lite avfall at det er ikke behov for ordningen

Dette er hytteeiernes hovedinnvending mot ordningen. Mange mener at de har så lite avfall at det ikke er behov for en egen løsning. De mener i tillegg at det er enkelt å ta med seg avfallet hjem til boligen og legge det i rett beholder. De påpeker også at det har fungert fint i alle år uten renovasjonsløsning.

Mange av skoghyttene i Modum ble bygget i en tid da uheldige former for avfallsbehandling var akseptert. Sammensetningen av avfallet er i dag helt annerledes enn da hyttene ble bygd. Vi har også mer kunnskap om hvilke skadevirkninger det har for naturen hvis avfall kommer på avveie.

En avisartikkel i Drammens Tidende sommeren 2019 viste at dykkere som lette etter en giftinger i et skogstjern fant både piggtråd, snøskuffer og metallskrap på bunnen av tjernet. Dessverre er det grunn til å tro at situasjonen er tilsvarende i andre skogstjern.

Det er også grunn til å anta at avfall blir brent, gravd ned eller kastet i naturen.

Selv om en hytteeier bruker egen hytte lite, sier loven at hytteeieren plikter å være med på å dekke kostnadene til renovasjonsordningen som finnes i området.

Fant snømåker, piggråd og skrapmetall i Småtjern

Jaktet gifteringen sin

Michelle Iren Gulhaugen-Baklid skulle bare lete etter gifteringen sin. Istedenfor fant hun en haug med søppel som var dumpet i vannet.

VILDE JAGLAND
vilde.jagland@et.no

- Har du/dere tenkt på at dette er et badevann for barn, og at snømåker, metalltonner, skrapmetall, metallplater og piggråd og masse annet drit ikke hører til på bunnen av et vann i skauen, men på søppeldynga?

Slik lød beskjeden fra Gulhaugen-Baklid på veggen til Facebookgruppa Finnemarkas venner. Søndag kveld mistet nemlig Gulhaugen-Baklid gifteringen sin i Småtjern. Hun fikk med seg to dykkere fra Drammen Sportsdykkerklubb og tok med seg metaldetektorer for å lete etter ringen.

Men ingen giftering var å finne - istedenfor fant dykkerne en hel haug med søppel som var blitt dumpet ut i Småtjern. Dette fikk 30-åringen til å se rødt:

- Jeg var mest forbanna. Vi pleier å bade her, og dette er eneste badevannet man har før man kommer opp mot Giltre. Småtjern er et vann mange bruker. Jeg grøsset av å tenke på at guttungen min har svømt her og dette bare har ligget et par meter under beina våre.

- Utrolig synd

Tjernet ligger mellom Skotselv og Hokksund i Finnemarka. Hun forteller at det er mange som bruker vannet og har glede av det på sommeren.

- Det er noen som bare har dumpet alt søppelet sitt uti. Jeg hadde ikke regnet med å finne det her - mange har glede av dette vannet. Det er utrolig synd. I tillegg er det mye fin fisk i vannet her og mange tar med hundene sine opp for å la de

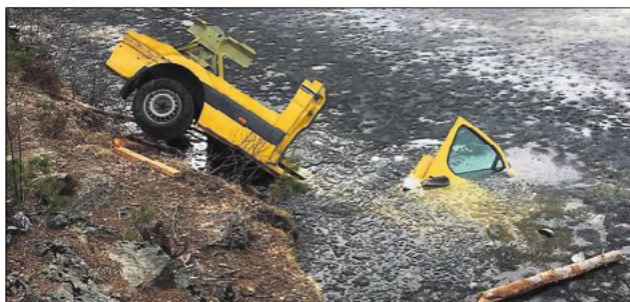
FORBANNA: Michelle Iren Gulhaugen-Baklid ble forbanna over det hun og to dykkere fra Drammen Sportsdykkerklubb fant i Småtjern.

FOTO: TORE SANDBERG

tjern på søndag for å lete etter gifteringen til Gulhaugen-Baklid. Han mistenker at søppelet har ligget der en stund.

- Det var ikke søppel vi var på jakt etter, akkurat. Det lå en gammel snømåke, metallplater, plastbeger og en del store gjenstander. Vi tipper en del av tingene har ligget der en god stund - mange av tingene var ganske brutt ned, sier han og legger til:

- Vi syntes det kunne være artig å hjelpe noen som hadde behov for assistanse - men vi måtte gi opp den letinga ganske fort. Det som er utfordringen der er at det er mye skrot og mye trær som gjør det vanskelig å dykke uten å virvle opp masse sediment. Gifteringen

DUMPET BIL: For drøyt for år siden ble det oppdaget at noen hadde dumpet en ribbet bil i Småtjern.

FOTO: POLITIET

Illustrasjon 7: Avisoppslag DT 27.8.2019

Ad 2: Det oppfattes som en urimelig dobbeltbeskatning.

Det er en utbredt misoppfatning at gebyret man betaler hjemme også gjelder for hytta. Noen tror at renovasjonsgebyret er personlig, og mener derfor at det er en urimelig «dobbeltbeskatning».

Renovasjonsgebyr er ikke beskatning, men betaling for en offentlig tjeneste. I henhold til forurensningsloven skal kommunen utføre renovasjonsordningen til selvkost. Eieren av en boenhet skal betale et gebyr som dekker kommunens kostnader. Dette gjelder uansett om man benytter seg av ordningen eller ikke. Det betales ett gebyr per boenhet. Både hus, leiligheter, hytter og ferieleiligheter er etter loven definert som boenheter.

Når flere personer deler boenhet, betales kun ett gebyr. Når en person eier flere boenheter betales ett gebyr per boenhet. Et borettslag betaler for eksempel for antall boenheter i

borettslaget, men ikke for eventuelle hytter som beboerne i borettslaget eier. Dette prinsippet er nedfelt i forurensningsloven og praktiseres av samtlige kommuner i Norge.

Ad 3: Løsningen vil ikke gi noen merverdi for hytteeierne

Ettersom beholdere/containere plasseres på sentrale oppstillingsplasser og ikke inne i hytteområdene, mener hytteeierne at løsningen ikke gir noen merverdi for dem. Mange mener at de fortsatt vil ta med seg avfallet hjem.

Etter loven er det ikke noe som hindrer at man kan velge å ta med avfallet hjem. Eieren av hytta må likevel betale sin andel av kostnadene i området der han eller hun har hytte.

Selv om mange har kritiske innvendinger til renovasjonsordningen er det også flere som ønsker en renovasjonsløsning. For de som låner eller leier ut hytta, eller bor langt unna hytta, vil en slik løsning vil gi merverdi både for hytteeierne og for miljøet. Dette er også et tilbud de etter loven har krav på.

Ad 4: Fare for forsøpling ved ny løsning

Noen uttrykker bekymring for at de nye oppstillingsplassene vil medføre økt forsøpling.

RfD er klar over at noen kan benytte oppstillingsplassene til å kaste fra seg avfall utenfor containerne, og har tatt høyde for dette ved valgt løsning. Bunnømte containere vil ha en lås som åpnes med en elektronisk nøkkelbrikke. Slik er hytteeiere med abonnement sikret at det bare er de som får tilgang til containerne. Deres behov vil derfor være målbart.

Plasseringene som er foreslått, er gjort med tanke på å minimere risiko for forsøpling. RfD holder på å utrede tiltak for å hindre ulovlig forsøpling. Plassering vil gjøres i nært samråd med hytteeiernes foreninger.

Det vil være tilsyn på oppstillingsplassene, og avfall som legges utenfor containere vil bli fjernet.

Ad 5: Løsningen er overdimensjonert og kostnadskrevende

Påstanden om at løsningen er overdimensjonert er basert på eksempelet i illustrasjon 5. Både beholderstørrelse og tømmefrekvens vil bli tilpasset områdets behov. Når RfD dimensjonerer beholderløsninger vil det tas hensyn til hvor mange hytter som finnes i området, og hvilket behov det enkelte område har. Større fellesløsninger med lav tømmefrekvens har generelt lavere kostnader enn mindre beholdere som tømmes ofte.

5 Status for prosjektgjennomføring

5.1 Forarbeider/forprosjekt

Fra høsten 2015 og ut 2017 ble det gjennomført et forprosjekt for å klarlegge forutsetninger og muligheter for ny hytterrenovasjon. Noen av aktivitetene ble videreført i hovedprosjektet.

Forarbeidene omfattet:

- Kartlegging av hytter med og uten renovasjon i alle kommuner i RfDs område.
- Utredning av muligheter og begrensninger for framtidige hytterrenovasjon (mulighetsstudium).
- Brukerundersøkelser blant eiere av eksisterende og nye hytter.
- Plukkanalyser på avfall fra eksisterende hytter.
- Mengderegistrering av hytteavfallet på eksisterende hytter.
- Vurdering av ulike tekniske løsninger for oppsamling, dimensjonering, elektronisk låsing, nivåmåling og tilsyn/overvåkning.
- Anskaffelse av oppsamlingsutstyr.

5.2 Kartlegging av hytter

Det er gjennomført en kartlegging av antallet hytter i alle kommuner gjennom sammenligning av data i KomTek og matrikkeldata. Etter vasking av listene ble det konkludert med at det totalt sett var i overkant av 7000 hytter i regionen fordelt på kommuner som vist i tabell 3.

Ca. 4300 hytter ligger i kommuner som går ut av RfD i 2020 (Sande, Røyken og Hurum), ca. 2800 ligger i kommuner som forblir en del av RfD.

Kommuner	Antall hytter totalt
Hurum	2369
Sande	1010
Røyken	914
Svelvik	631
Modum	580
Øvre Eiker	598
Drammen	417
Nedre Eiker	315
Lier	306
SUM	7140

Tabell 3: Antall hytter i RfD-området i 2019.

5.3 Type hytter

Hytteområdene som mangler renovasjonsløsning i dag, har stor variasjon i størrelse og standard. Det finnes hytteområder med små skogshytter uten strøm, større innlandshytter av nyere dato, kolonihagehytter, samt enkelte kysthytter.

Bruksmønsteret for hyttene variere mye. Enkelte brukes mest om sommeren, andre benyttes hele året. Bruken varierer fra sporadisk bruk, til hytter som er bebodd i lengre perioder om gangen. Noen hytter benyttes av eieren selv, andre har flere brukere. Enkelte hytter benyttes også til utleie.

Det vil være for omfattende å kartlegge standard og bruksmønster for hver enkelt hytte, og renovasjonsløsning må derfor tilpasses behovet som er vanligst i et område.

5.4 Brukerundersøkelser

5.4.1 Kommuner med hytter renovasjon

Det er gjennomført flere brukerundersøkelser i prosjektet for å klarlegge hytteeiernes meninger og behov:

- Brukerundersøkelse på eksisterende hytter med renovasjonsordning (kysthytter)
- Brukerundersøkelse på hytter som inngikk i pilotområdet (kysthytter)
- Brukerundersøkelse på hytter uten renovasjonsordning (skogshytter)

Brukerundersøkelsene viste at de som allerede har en renovasjonsordning på hytta i stor grad var tilfredse med ordningen og de nye løsningene. Et flertall av hytteeierne ønsker en permanent løsning for glass- og metallemballasje, samt plastemballasje. Et mindretall var fornøyd med dagens løsning, og mente det ikke var behov for ytterligere sorteringsordninger.

5.4.2 Kommuner hvor hytter renovasjon ikke er innført ennå

Brukerundersøkelsen som ble gjennomført i de fem kommunene der hytter renovasjon ikke er innført, viste at hytteeierne er positive til kildesortering. Over halvparten av de spurte var likevel negative til å etablere en kildesorteringsordning for hyttene, mens ca. en fjerdedel ønsket å få innført en renovasjonsordning. De som bruker hytta mest er også mest positive til å ha en ordning. 91 % av de spurte forteller at de ofte tar med avfallet hjem og kaster det der.

Undersøkelsen viste at skogshyttene benyttes mest om sommeren, men generelt lite og i gjennomsnitt ca. 26 døgn i året. En tredjedel av hytteeierne har kjørevei helt fram til hytta. Halvparten har ikke kjørevei verken om sommeren eller vinteren.

56 % av hytteeierne oppgir at de benytter en av gjenvinningsstasjonene til å levere avfall fra hytta.

18 % oppgir at de av og til kaster hytteavfall i «offentlige beholdere», og 5 % oppgir at dette er deres hovedløsning for hytteavfallet.

5.5 Registrering av avfallets mengde og sammensetning

5.5.1 Avfallsmengder

Kartlegginger av avfallsmengder gjennomført på hytter i Svelvik viser at mengdene som samles

inn gjennom renovasjonsordningen totalt sett er 150 – 200 kg per hytte årlig.

RfD kjenner ikke til mengdedata fra hytter i nye hytteområder, siden de ikke har noe renovasjonstilbud. Ut fra brukerundersøkelsen kan vi anta at dette er mindre enn kysthyttene. Det er gjort anslag på at mengden er så lav som 25 – 35 kg i året fra de små skogshyttene, men variasjonen mellom hyttene kan likevel være stor. Når ordningen er innført vil vi ha mer presise data på innsamlet mengde for hvert område.

Møbler, inventar og større gjenstander som leveres på gjenvinningsstasjonene kommer i tillegg til mengdetallene nevnt ovenfor. Erfaringsmessig utgjør dette omtrent halvparten av avfallet som genereres i en boenhet.

5.5.2 Avfallets sammensetning

Analyse av avfallsbeholdere fra hytter i Svelvik i 2018 viser at kvaliteten på avfallstypen glass- og metallemballasje er svært god og kvaliteten på matavfallet og papiravfallet er relativt god. Kvaliteten på plastemballasjen er dårlig, det vil si at det er mye feilsortering.

Returgraden er beregnet for hytter som leverer avfallet til bunntømte containere, og hytter som leverer avfallet til beholderløsninger. Resultatene viser at returgraden for de nye bunntømte containerne er god for papiravfall og glass- og metallemballasje, middels for matavfall og lav for plastemballasje. For de gamle beholderløsningene er det lav returandel både for matavfall og papiravfall.

5.6 Hovedprosjekt og gjennomføring

RfD besluttet ved oppstart av hytteprosjektet å foreta en oppgradering av hytter renovasjonen i de fire kommunene som allerede har renovasjon, før man innfører dette i de fem neste kommunene. Det ble utarbeidet en prosjektplan for kommuner med hytter renovasjon og deretter en prosjektplan for kommuner uten hytter renovasjon.

Av ulike årsaker har det vært flere utsettelse i prosjektet. Kommunereformen er ett av flere forhold som har påvirket fremdriften. Prosjektets hovedoppgave har den siste tiden vært innføring av hytter renovasjon i de fem kommunene som ikke har en slik ordning i dag.

5.7 Kommunikasjon

Kommunikasjonsarbeidet i prosjektet omfatter utarbeidelse av materiell samt kontakt med eierkommunene, grunneiere og hytteeiere gjennom hytteforeninger. Det er også gjennomført brukerundersøkelser for å klarlegge brukernes ønsker og oppfatninger.

For gjennomføring av kommunikasjonsarbeidet er det utarbeidet en kommunikasjonsplan for innføringsfasen i Svelvik og senere for innføring i kommuner som ikke har hytter renovasjon i dag.

5.8 Status i Modum kommune

5.8.1 Kriterier for plassering av oppstillingsplasser

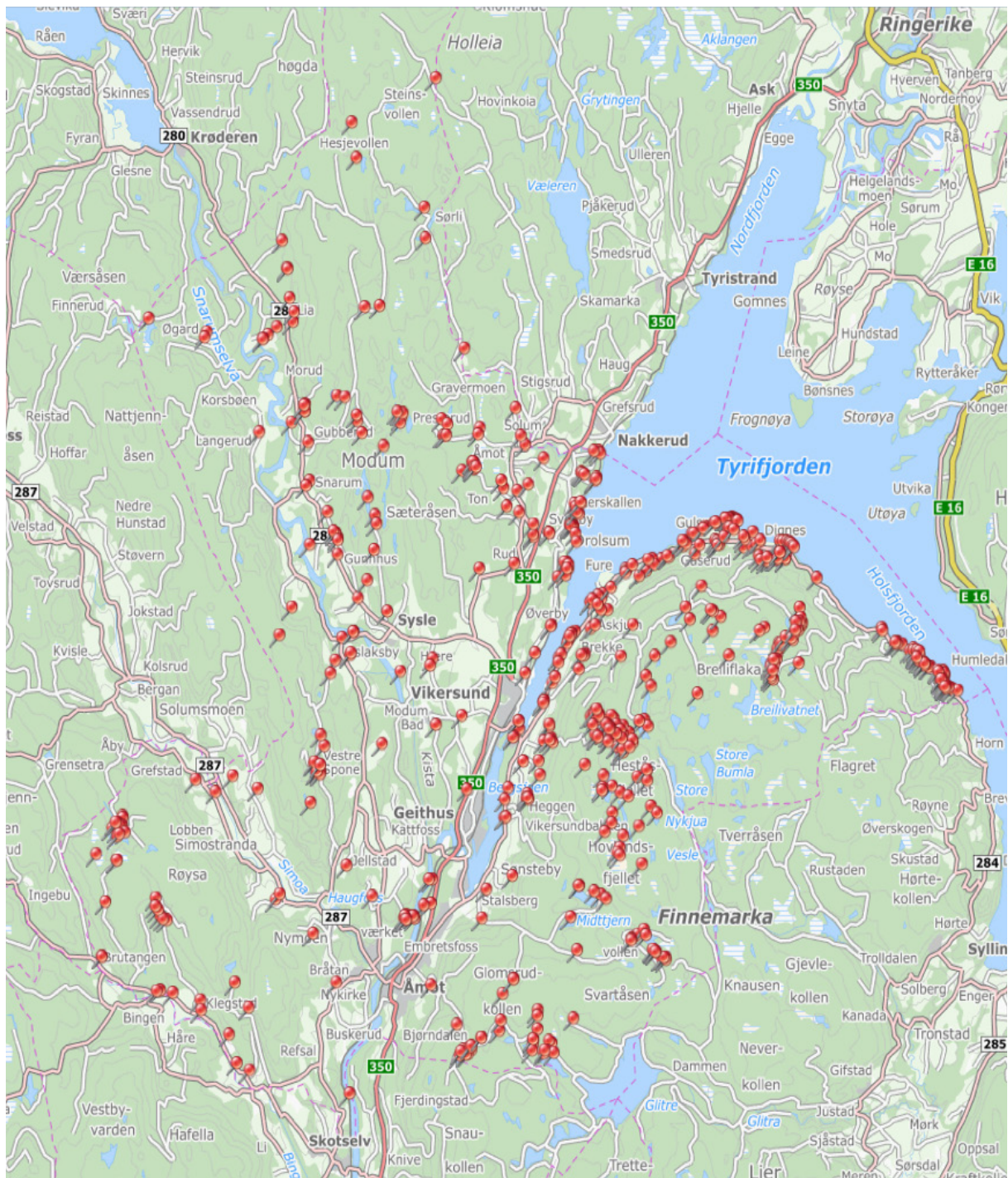
Det er vurdert ulike kriterier for etablering av standplass for bunntømte containere. De viktigste kriteriene er omtalt nedenfor:

God tilgjengelighet for hyttene	God tilgjengelighet for hyttene er et viktig kriterium. Løsningene skal primært plasseres i områder der flest mulig hytteeiere passerer på vei til/fra hytta, forretninger/sentrumsområder eller andre knutepunkter.
Kjørbar vei for renovasjonsbil	Vei må tilfredsstillende standard for kjørbare veier slik det framgår av renovasjonsforskriften. Viktig kriterium som ivaretar sikkerhet for sjåfører og andre berørte parter.
Plant godt drenert område	Området der containerne skal plasseres må være relativt plant for at containerne kan plasseres riktig. Det må være god drenert slik at vannansamlinger ikke oppstår. Noe tilrettelegging av området må forventes.
Fri høyde 9 meter	Containerne tømmes med kranbil som krever løftehøyde + sikkerhetsavstand til eventuelle strømførende ledninger mm. Trær kan eventuelt fjernes eller kvistes.
Tilgjengelighet for renovasjonsbil	Det bør i størst mulig grad unngås plasseringer som kommer i konflikt med faste installasjoner, parkerte biler o.l.
Aksept fra grunneier	Grunneier må godkjenne at området benyttes til oppsamlingsløsninger for avfall. Avtale inngås.

Tabell 4: Kriterier for plassering av oppstillingsplasser

5.8.2 Modum kommune

Det er kartlagt ca. 580 hytter i Modum kommune. Hyttene i kommunen er lokalisert spredt over hele kommunen. Den største tettheten av hytter ligger i Finnemarka og langs med Tyrifjorden mot Vikersund og langs med Holsfjorden mot Sylling i Lier. De fleste hyttene er enkle skogshytter. Noen hytter kan ligge i tilknytning til gårdsbruk.

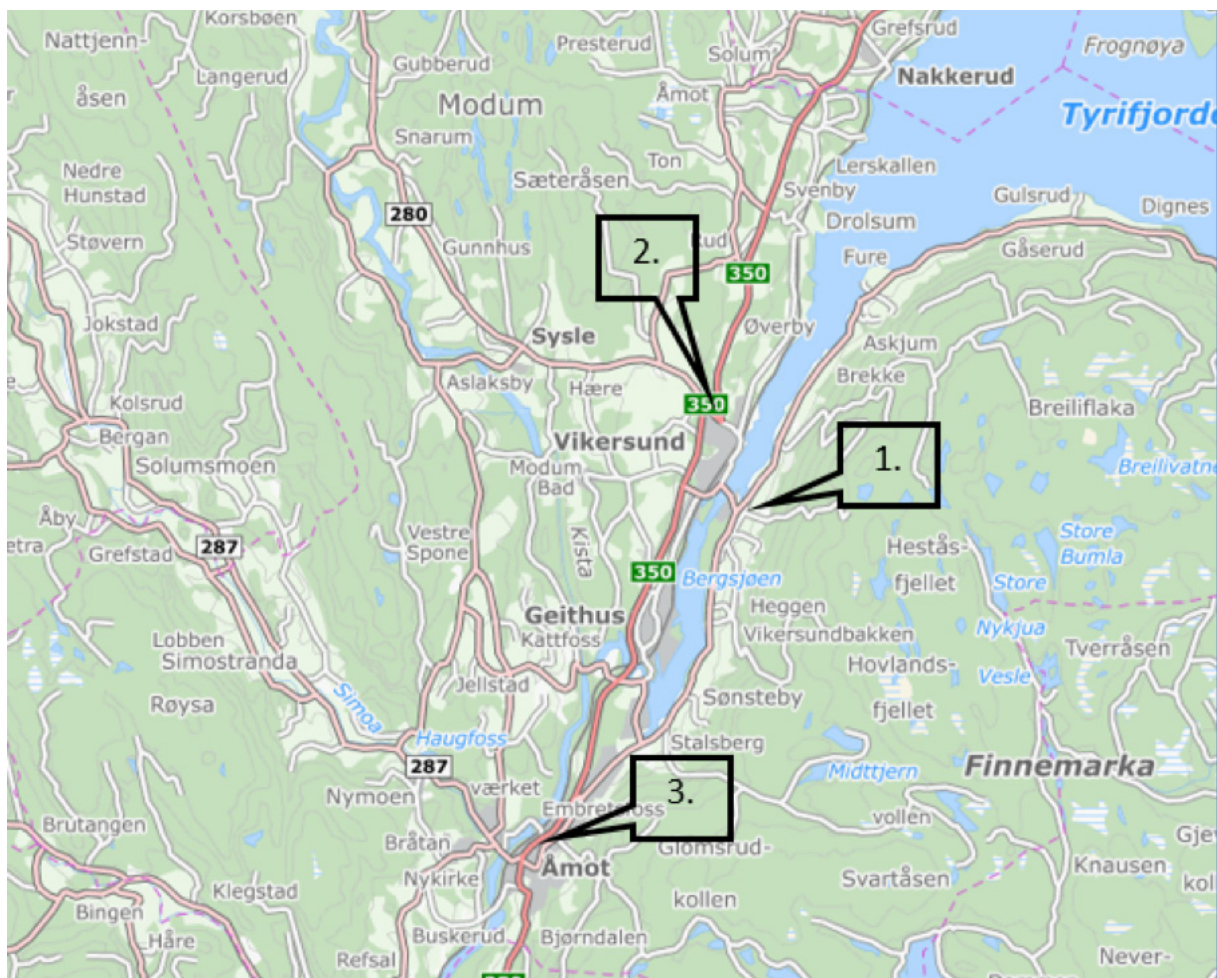
Illustrasjon 8: Hytter i Modum kommune

For å gi et tilbud til alle aktuelle hytteeiere i kommunen er det sett på flere lokasjoner for plassering av bunntømte containere eventuelt supplert med noen beholderløsninger. De mest aktuelle plasseringene for bunntømte containere er vist i tabellen nedenfor.

Nr.	Plassering	Områder som kan tilknyttes lokasjonen	Antall hytter
1	Vikersund Syd/øst	Hytter som ligger ved eller benytter Øst-Modum veien og i Finnemarka.	Ca. 340
2	Vikersund Nord/vest	Hytter som ligger ved eller benytter Krøderveien og Ringeriksveien	Ca. 140
3	Åmot sentrum	Hytter som kommer nordfra langs Eikerveien og vestfra via Lilleåsgata. To alternative lokaliteter.	Ca. 100

Tabell 5: Tentativ plassering av oppstillingsplasser i Modum kommune

Tentativ plassering av oppstillingsplassene for bunntømte containere er vist på kartet nedenfor. Nummereringen i tabellen refererer til tilsvarende nummer på kartet.

Illustrasjon 9: Tentativ plassering av oppstillingsplasser i Modum kommune

Det er gjennomført befarings på alle stedene, men det gjenstår å gjennomføre felles befarings og inngå avtale med grunneiere. Kommunen vil være grunneier i noen tilfeller.

Endelig valg av lokasjoner vil tas senere i prosessen, og i samråd med kommunen, grunneiere og eventuelle hytteforeninger.

I tillegg til disse lokasjonene vil hytteeiere i Modum kunne benytte oppstillingsplasser som planlegges i nabokommunene. De mest aktuelle er:

- Knivedalen i Øvre Eiker kommune. Denne oppstillingsplassen er gunstig plassert for hytteeiere som kommer nordfra langs R350.
- Sylling sentrum i Lier kommune. Denne oppstillingsplassen er gunstig plassert for de som kommer via Øst-Modum veien, men som ikke skal via Vikersund.

Det er noen hytteeiere som trolig ikke kjører i retning av noen av oppstillingsplassene. Dette gjelder bl.a. de som naturlig kjører i retning Ringerike eller Krødsherad. Et tilbud for disse vil kunne løses med enklere beholderløsninger.

Foreløpig dekningsgrad i Modum kommune er anslått til 80 – 95%. Vi mangler en helhetlig oversikt over kondemnabile hytter og hytter som av andre grunner vil bli innvilget fritak eller unntak.

Vedlegg: Utskrift fra Miljødirektoratets hjemmeside (side 1 av 4)

English Sámeigiella Om Miljødirektoratet | Presse | Kontakt oss

Skriv inn søkeordet her SØK

MILJØ-DIREKTORATET

TJENESTER OG VERKTØY **TEMA** AKTUELT PUBLIKASJONER REGELVERK HØRINGER

Du er her: Miljødirektoratet - Forside / Tema / Avfall / Kommunal avfallshåndtering / Renovasjonsavgift for fritidsboliger

Renovasjonsavgift for fritidsboliger

Her finner du noen spørsmål og svar om renovasjonsavgift for fritidsboliger.

10.09.2018

Hvorfor har vi en renovasjonsavgift?

Kommunene skal etter forurensningsloven § 30 sørge for innsamling av husholdningsavfall. Ettersom avfall fra fritidsboliger regnes som husholdningsavfall, jf. forurensningsloven § 27a første ledd, er det en lovpålagt oppgave for kommunen å samle inn avfall fra fritidsboliger, på lik linje med annet husholdningsavfall.

Etter forurensningsloven § 34 har kommunen en plikt til å fastsette gebyrer til dekning av kostnadene på avfallssektoren, herunder for renovasjonsordning for fritidsboliger. Dette innebærer at den enkelte som omfattes av renovasjonsordningen, plikter å betale renovasjonsgebyr. Ettersom avgiften skal være betaling for selve renovasjonstilbudet, ikke for den faktiske bruken den enkelte eiendom gjør seg av tilbudet, har det i utgangspunktet ingen betydning, om den enkelte eier faktisk benytter seg av renovasjonstilbudet.

Hvordan trekkes grensen mellom husholdningsavfall og næringsavfall?

Avgjørende for om noe skal anses som husholdningsavfall eller næringsavfall, vil være hvorvidt avfallet har sitt opphav i en husholdning eller i en virksomhet som driver næring, offentlig forvaltning eller frivillig arbeid. Med husholdning menes alle typer boliger med privat husholdning. Dette omfatter også boliger som ikke benyttes regelmessig, herunder hytter, fritidshus etc. Hvorvidt en bolig skal defineres som en privat husholdning, vil bero på om boligen i hovedsak bidrar til å gi beboerne rom for hvile og anledning til matstell. I tillegg til vanlige boligeiendommer, omfatter dette også studenthybler og andre eiendommer hvor bofunksjonen er det sentrale. Hoteller og pleieinstitusjoner, hvor hvile og matstell gis som en del av en virksomhet, er på den annen side ikke omfattet. Avfall fra slike institusjoner anses som næringsavfall.

Kan renovasjonsavgiften innføres som en frivillig ordning, der eierne av fritidseiendommer selv velger om de vil være med på å betale gebyr for ordningen?

Eiere av eiendommer for private husholdninger plikter i utgangspunktet å være tilknyttet den kommunale innsamlingsordningen ved å betale avfallsgebyr og

Vedlegg: Utskrift fra Miljødirektoratets hjemmeside (side 2 av 4)

holde forskriftsmessig oppsamlingsutstyr. Det innebærer at fritidsboliger også er gebyrpliktige, og at eiere av fritidseiendommer ikke kan velge å la være å betale avfallsgebyr.

Avfallsbesitteren har ingen plikt til å levere avfall til den kommunale innsamlingen så lenge avfallet bringes til lovlig anlegg eller håndteres på en tilfredsstillende måte i samsvar med forurensningsloven § 28. Ettersom renovasjonsavgiften er en betaling for selve renovasjonstilbudet, vil gebyret for den enkelte eiendom imidlertid ikke nødvendigvis gjenspeile den faktiske bruk den enkelte eiendom gjør seg av tilbudet. Hvorvidt en eier eller bruker av fritidseiendommen benytter seg av renovasjonstilbudet eller tar med hytteavfallet hjem, har derfor i utgangspunktet ingen betydning for deres plikt til å betale for hytterenasjon. Det at eiendommen i en periode ikke benyttes, kan heller ikke påberopes som grunnlag for fritak fra plikten.

Er det mulighet for å gjøre unntak fra tvungen renovasjon?

Kommunen kan i forskrift, bestemme at det kun skal være kommunal innsamling av avfall i tettbygd strøk, jf. § 30 annet ledd. Kommunen har altså adgang til å ha ordninger for hytterenasjon i de spredtbebygde delene av kommunen som atskiller seg fra den ordningen som gjelder for tettbygde strøk. Dersom hytter og fritidshus ligger så spredt at det å innføre en tilsvarende ordning som for hytter i tettbygd strøk vil innebære utbygging av flere tømmeplasser og høyere kostnader for hytteeierne, kan det være hensiktsmessig at husholdningsavfall fra fritidseiendommer kan disponeres på innsamlingspunkt for husholdningsavfall.

Det avgjørende her vil være om området er å anse som tettbygd strøk, ikke hvilken arealbruk området er regulert til.

Kommunen kan også etter søknad, unnta den enkelte eiendom fra den kommunale innsamling etter § 30 annet ledd siste setning. Det er eier eller bruker av eiendommen som må søke om dette – kommunen kan ikke selv fritta en eiendom fra den kommunale innsamlingen. Det er objektive trekk ved eiendommen som kan danne grunnlag for fritak fra tvungen renovasjon, og det er mest aktuelt for eiendommer som er fjerntliggende eller ligger vanskelig tilgjengelig. Kommunen kan ikke velge å gi generelt fritak til bestemte brukergrupper, som f.eks. innenbygds hytteeiere eller jordbrukseiendommer. Spesielle forhold ved den enkelte eier eller bruker av eiendommen, som for eksempel at eiendommen bare benyttes delvis, at eieren har dårlig helse eller at eieren har boligeiendom og fritidseiendom i samme kommune, danner heller ikke grunnlag for fritak.

Hvem er pliktsubjektet for avfallsgebyr?

Avfallsgebyret skal belastes den som eier en eiendom som omfattes av kommunens renovasjonsordning for husholdningsavfall. Avfallsgebyret følger eiendommen og det har ingen betydning for fastsettelse av avfallsgebyr for hytterenasjon om eier av hytta er hjemmeboende i samme kommune, eller hvor ofte hytta er i bruk.

Vedlegg: Utskrift fra Miljødirektoratets hjemmeside (side 3 av 4)

Hvordan beregnes avfallsgebyret?

Avfallsgebyret skal beregnes etter prinsippet om selvkost. Det betyr at avfallsgebyret skal svare til de totale kostnadene kommunen påføres ved lovpålagt håndtering av husholdningsavfall. Avfallsgebyret skal ikke overstige kommunens kostnader tilknyttet håndtering av husholdningsavfallet, men heller ikke være lavere.

Hva er grunnen til at en må betale renovasjonsavgift når en velger å ikke benytte seg av renovasjonstilbudet og i stedet tar med seg avfallet hjem fra fritidsboligen?

Gebyret skal dekke den kostnaden kommunen har for å sørge for at det finnes et tilbud for håndtering av husholdningsavfall fra den enkelte eiendom. Det er grunnen til at den faktiske bruken av innsamlingstilbudet ikke hensyntas ved fastsettelse av gebyret. Hvorvidt eier eller bruker av fritidseiendommen benytter seg av renovasjonstilbudet eller tar med seg hytteavfallet hjem, har på denne bakgrunn ingen betydning for plikten til å betale avfallsgebyr. Selv om den totale avfallsmengden ikke blir nevneverdig større av å bruke flere eiendommer, skal hver enkelt eiendom ha et renovasjonstilbud.

Hva er grunnen til at avfallsgebyret for en fritidsbolig er lavere enn avfallsgebyret for enebolig?

Fritidseiendommer vil normalt få et lavere gebyr enn fastboende, fordi det vanligvis er lavere årlige kostnader forbundet med å samle inn avfall fra fritidseiendommer. Kostnadene forbundet med å samle avfall fra en hytte i et hyttefelt med felles containere som tømmes sjeldent, vil som regel være lavere enn kostnadene for en enebolig med egen avfallsdunk som tømmes ukentlig.

Hva betyr differensiering av gebyrer?

Kommunene oppfordres til å benytte differensierte gebyrer som et virkemiddel for å redusere avfallsmengden og fremme gjenvinning. Differensiering av gebyrer innebærer at lavere avfallsgebyrer for enkelte avfallstjenester må veies opp av tilsvarende høye gebyrer for andre avfallstjenester.

Hva er gjeldende rett i forhold til differensiering av avfallsgebyr? Er det på generelt grunnlag mulig å frita fritidseiendommer som ligger uforholdsmessig langt til fjells, eller på øyer langt fra fastland og uten båtforbindelse, fra tvungen hytterenovasjon?

Forurensningsloven § 34 annet ledd fastsetter at "Kommunen bør fastsette differensierte gebyrer, der dette vil kunne bidra til avfallsreduksjon og økt gjenvinning". Det er imidlertid klare begrensninger på hva som kan danne grunnlag for gebyrreduksjon. Det er for eksempel ikke anledning til å differensiere gebyr på sosialt grunnlag. Det er heller ikke tillatt å gjøre forskjell avhengig av hvor i kommunen avfallsbesitteren bor, slik at besparelse på grunn av ulik kjøreavstand ikke kan gi grunnlag for lavere gebyrer.

Vedlegg: Utskrift fra Miljødirektoratets hjemmeside (side 4 av 4)

Det er kommunen som må vurdere om differensierte gebyrer bør fastsettes og det er hovedsakelig to forhold som kan tilsa differensiering av avfallsgebyrene:

- Differensiering av avfallsgebyrene for å motivere til avfallsreduksjon og gjenvinning.
- Differensiering av avfallsgebyrene der dette er begrunnet i reelle kostnadsforskjeller knyttet til betjening av den enkelte abonnent eller gruppe av abonnenter.

Differensiering av avfallsgebyrene vil i praksis, med dagens vanligste innsamlingssystemer, innebære fastsettelse av gebyret slik at prisen på tjenestene blir avhengig av henholdsvis:

- avfallstype (sorterte fraksjoner, restavfall)
- avfallsvolum (hentefrekvens, størrelse på avfallsbeholder, vekt)
- avfallsløsning (gjenvinningsordninger som tas i bruk)

Det betyr at dagens løsninger for differensiering av gebyrene er knyttet opp mot omfanget av kildesortering og de ulike innsamlingsordningene – ikke til størrelse på fritidsbolig, standard og liknende.

Differensiering av avfallsgebyrene til fritidseiendommer bør baseres på at det er forbundet med lavere kostnader å betjene enkelte abonnenter enn andre. Det er på denne bakgrunn ikke anledning til å fastsette lavere avfallsgebyr for hytteeiere som har fast bosted i kommunen, enn for hytteeiere som har fast bosted i andre kommuner. Det at enkelte hytteeiere betaler avfallsgebyr på det permanente bostedet i den samme kommunen endrer heller ikke på det faktum at det er forbundet med kostnader å samle inn avfall fra fritidseiendommen.

Kan kommunen kreve en ekstra avgift i tillegg til ordinær renovasjonsavgift, når eierne av fritidsboligene bor på en øy uten fergeforbindelse, og avfallsboksene blir hentet av en hurtigbåt som laster boksene fra kaia til båten ved hjelp av kran?

Det er ikke anledning til å benytte henteavstand som basis for gebyrdifferensiering innen samme kommune, selv om det påfører kommunen ekstra kostnader sammenlignet med kommunens øvrige abonnenter. Båtkostnadene må følgelig inngå i de totale driftskostnadene og fordeles på alle brukerne i kommunen.

Kan kommunen dekke kostnadene forbundet med forsøpling på offentlig sted gjennom renovasjonsgebyret?

Ettersom forsøpling på offentlig sted ikke er å anse som husholdningsavfall, jf. forurensningsloven § 27a første ledd, er det ikke tillatt å dekke kostnadene forbundet med kommunens avfallshåndtering etter forurensningsloven § 35 annet ledd, herunder opprydding av "herreløst" avfall på offentlig sted, gjennom avfallsgebyr. Disse utgiftene skal dekkes som en ordinær post i det kommunale budsjettet.

Renovasjonselskapet
for Drammensregionen IKS

Fra avfall til verdi